

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

CİLT : 5

Birinci İnikat

1 Teşrinisani 1928 Perşembe

MÜNDERECAT

	Sayfa		Sayfa
1. — NUTUKLAR	2	2. — Sivas Mebusu Rahmi Beyin, milletin hâtrai şükranı olmak üzere Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal hazretlerine altın levha üzerinde kabartma bir alfabe takdimi hakkında tahriri.	11
1. — Reiscumhur Gazi Hazretlerinin nutukları:	2:5		
2. — İNTİHAPLAR	5	4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	7
1. — Riyaset intihabı.	5	1. — Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında Başvekâletten mevcut (1/266) numaralı Kanun Lâyihası ve muvakkat encümen mazbatası.	7:11
2. — Reisvekilleri, İdare Âmirleri ve kâtipler intihabı.	5:6		
3. — TAKRİRLER	6,11		
1. — Erzincan Mebusu Saffet Bey ve rüfekasının, yeni harfler Kanunu Lâyihasının müstacelen müzakeresi hakkında tahrirleri.	6:7		

BİRİNCİ CELSE

Açılma Saati : 14.00

REİS : Reisi muvakkat Refet Bey (Bursa)

KÂTİPLER : Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Necip Ali Bey (Denizli)

REİSİ MUVAKKAT REFET BEY — Efendim yoklama yapacağız. (yoklama yapıldı ekseriyet mevcuttur.)

1. — NUTUKLAR

1. — *Reisicumhur Gazi Hazretlerinin nutukları:*
(*Reisicumhur Gazi Hazretleri sürekli alkışlar arasında Riyaset kürsüsünü teşrif buyurdular*)

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ — Büyük Millet Meclisinin muhterem azası;

Büyük Millet Meclisinin Üçüncü İntihap Devresinin ikinci içtimasını açıyorum. Bu anda yeni bir şevk ile mücehhez milletimizin gayret ve kudretine taze bir itimat ile güvenir bulunuyoruz. Aziz arkadaşlarımızı bu canlı duygularla selâmlamaktan şeref ve huzur içindeyim (şiddetli alkışlar.)

Geçen sene, memleketin dahili hayatında asayiş ve huzur itibarıyla yeni bir terakki merhalesidir. Siyasi ve idarî mühim hiçbir arıza, vatandaşların umumiyetle normal yaşayışlarını inceltmemiştir. Bilakis tabii arızaların bazı muntıkalarımızdaki zararlı tesirleri vatanın bütün evlâtlarını birbirini duyan, birbirine dayanan içtimai hassasiyetleriyle esaslı olarak hafifletilebilmiştir.

İzmir havalisindeki ve son günlerde Kalecik'teki zelzelelerde bu necip tezahürata şahit olduk. İlk günlerin verdiği endişe kadar ehemmiyetli olmadığı memnuniyetle anlaşılan Torbalı zelzelesinin hasaratından vatandaşlar cesaret ve süratle kalkacak bir kudret göstermişlerdir. Kalecik hasaratının da tesirleri süratle zail olmaktadır.

Bazı vilâyetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade muzdarip ve müteessir olduk. Bir taraftan memleketin umumî istihsalatındaki misbî muvazene, diğer taraftan kurak muntikalarda teksif edilen tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilâli Ahmerin gerek zelzele, gerek kurak sahalarda yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve iktidarı huzurunuzda bütün millete karşı teşekkürle yad ederim. (sürekli alkışlar)

Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilali Ahmer azası vatandaşların, âfet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sabit oldu. Bunun gibi Himayei Etfal cemiyetinin inkişafına da umumî alâkayı tahrik etmek isterim.

Şark vilâyetlerimizin bir kısmında ihdas edilen Umumî Müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emniyetle sığınılacak yegâne yer olduğunun anlaşılması bu havalide de huzur ve inkişaf için esaslı bir mebdedir. Yeni faaliyet devrimizde gerek bu havalide, gerek memleketin diğer kısımlarında toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesi ile ehemmiyetli olarak işgal buyuracaksınız (Alkışlar).

Hükümetin şimdiye kadar bu yolda devam eden gayretine yeni tedbirlerinizle daha ziyade vüsat vermeye muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Geçen sene yeni esaslara göre ihdas buyurduğunuz yeni nahiyeler umumî idarede faydalarını derhal göstermiştir. Bütün memleketi yeni, tam teşkilâtli nahiyelerle kaplamak hedefine doğru bu sene de mümkün olduğu kadar ilerlemek lâzımdır.

Anavatana kavuşan mübadil vatandaşların iskân, temlik muamelelerinin artık nihayet bulmasında azamî gayret ve sürat sarfı için Hükümetçe tedbirler almak mukarrerdir.

Şehir işlerimizin idaresini düzeltip nizama koyacak Kanun Lâyihası bu sene takdim olunacaktır. Devletimizin merkezi olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz Kanunun talep ettiği hazırlıklarla işgal olunacaktır.

Muhterem efendiler; adliyemizin seyri, mütemedi bir tekâmül takip etmektedir. Asrî ve medenî kanunlar, vatandaşların ihtiyacına kâfi yanında mahkemeler bilhassa bilgili hâkimler temellerine dayanan adaleti zihniyet ve teşkilâtımızın geçen senesi memnuniyetle tahattur olunabilir (alkışlar).

Bu devrede dahi aynı hedeflere doğru yeniden mesafeler alacağınızı kuvvetle ummaktayım.

Ceza, Muhakemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticarette İflas İcra Kanunu lâyihaları bu devrede size takdim olunacaktır.

Öksüzlerin haklarını korumak için ittihaz ettiğiniz tedbirlerin bugünkü verimi cidden sevindirecek bir neticedir. Eski adliye, eski zihniyet ve eski usulardan üç sene evvel ancak üçyüz sekiz bin lira meydana bulmuş olan Cumhuriyet, bugün emlak ve eytam bankasına altı milyon ikiyüz yirmi bin küsur lira teslim etmiş bulunuyor. (alkışlar) Cumhuriyetin bilhassa kimsesizlerin, kimsesi olduğunu yeniden ispat eden bu neticeyi memnuniyetle takdirinize arz ederim (alkışlar).

Efendiler; haricî siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin emniyetine ve inkişafının masuniyetine dikkat şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır (alkışlar). Esaslı islahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan mülhem olan haricî siyasetimizde memleketin masuniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. (bravo sesleri, şiddetli alkışlar) Kara ve denizde ve hava ordularımızı bu memlekette sulhu ve emniyeti masun bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz (alkışlar) Cumhuriyet Hükümeti milletler arasında emniyet misakleri akdi için hususî bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan (Kellog) misakına intihap için de samimiyetle muvafakatimizi bildirdik.

Efendiler; geçen sene içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli Hükümdarları Kral ve Kraliçe Hazretlerinin bizi ziyaretleriyle mubahi olduk. Kral ve Kraliçe Hazretleri memleketimizin her tarafında hakiki muhabbet tezahüratı ile kabul olunmuşlardır. Türk ailesi içinde bıraktıkları kıymetli hatıraları daima muhafaza edeceğiz. Kral Hazretlerinin azimkârane islahatı dostlarına alâka ve iftiharla tam muvaffakiyet kanaatını vermektedir. (alkışlar)

Bu içtimamızda Hükümetin yazın imza ettiği mukaveleler size takdim olunacaktır. Afganistan ile eskiden mevcut olan muahede ahkâmını yeni ve daha amelî sağlam esaslara göre tanzim eden yeni muahede ve merbutları bu cümledendir. İran'la dostane münasebatın inkişafına hizmet edeceğini umduğumuz protokolleri memnuniyetle telâkki buyuracağı-

nıza eminim. İtalya ile imzalanan muahedenin ise iki memleket arasında emniyet havasını takviye etmesi iki komşunun samimi niyetlerini göstermesi itibarıyla takdir ve tasvibinize lâyık olması kuvvetle memuldür. Dostumuz Sovyet Hükümeti ile imzalanan yeni mukaveleler hudut ahalimizin münasebatını tanzim etmektedir.

Efendiler; maziden devraldığımız borçlara müteallik itilâfnameyi de Hükümet size takdim edecektir. Bu itilâfnamenin hafif şartlarla akdolunduğunu ve bu memleketin takatının bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini tahmin ve iddia kolay değildir. (bravo sesleri). Borcu ve müddeti krediyi tanımak suretindeki millî ve manevî mecburiyet bu itilâfnameyi size takdime saik olmuştur (bravo sesleri).

Muallak meselelerimiz; biri Suriye hududunda bir türlü teessüs edemeyen emniyetin tesisi, diğeri mübadil, gayri mübadil vatandaşların hukuku temin edebilecek tesviyelerin bulunmasıdır. Senelerden beri birçok itilâflara ve imzalara iktiran etmiş olan bu meselelerin amelî hakiki radikal hallere rapt olunabilmesinden cidden memnun olacağız.

Saydığımız tafsilat haricinde münasebatımız umumiyetle normaldir. Muahedelerin, mukavelelerin ve beynelmül iyi münasebat arzularının tanzim ettiği hatlar dahilinde dostluk, iktisat münasebetleri inkişaf etmektedir.

Efendiler; maliyemizde son senelerde özenerek iltizam buyurduğunuz ciddi muvazene mesleğinin feyizleri barizdir. Hazinesin taahhüt ve tediyeleri şaşmayan bir inzımama girmiştir. Hal bütçesinin haricinde kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünülmüş olması suretindeki temayülün genişlemesi dalgalı borçların tediyeye şeklinin tanzim ve teşviki bu vadide yeni bir tekâmül olacaktır. Dalgalı borçlar kâmilen size takdim olduğu vakit Cumhuriyet Maliyesinin vaziyet ve istikbalinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır (bravo sesleri, alkışlar).

Cumhuriyetin kâğıt parasının değiştirilmesi hitam bulmuştur. Cumhuriyet Bankasının bu sene zarfında açılmasına muvaffakiyetiniz, yüksek ve esaslı icraatınıza hakikaten iftihar olunacak bir ilâve olacaktır (alkışlar).

Efendiler; vatan iktisadiyatı tedbirlerinin başında addettiğiniz muvasala faaliyetleri önümüzdeki senelerde göze görülür neticeler vermeye namzettir. Demiryollarımızın yeni istasyonları memleketin muhtelif köşelerinde vaatli çehrelerini göstermeye başladılar (alkışlar). Önümüzdeki sene zarfında Di-

yarbekir istikameti ile diğer istikametlerde beşyüz kilometreye yakın yeni hatların açılabilceğini umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile işti gal etmek zamanı da gelmiştir (bravo sesleri, alkışlar). Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimi ile ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümit ediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanabilmesi cidden mültetimdir (şiddetli alkışlar). Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alâkanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle inkişafat hizmetiniz yerinde olacaktır.

Sıhhi mücadeleye gösterdiğiniz alâka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler bu mesainin genişletilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene umumî Hıfzıssıhha Kanunu Lâyihasının büyük Meclise takdimi mukarrerdir.

Umumî surette ziraatte ve memleketin hayvan servetinde de menfi tesirata karşı müdafaa ve muşavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa diğer taraftan hayvan ve nebatatın cinslerini ıslah için ciddi, sebatlı tedbirlerle istihsalatımızın miktarını ve nefasetini artıracaktır (alkışlar).

Memlekette sanayie rağbet ve temayül artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankasının kudretini artırdığımız halde sanayi erbabı daha ziyade himaye görecektir. Bu meselenin ehemmiyetle mütalâa olunacağına şüphe yoktur.

Muhterem efendiler; maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretleri bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususî takayyüt ve alâkanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeye namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. (alkışlar) Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliğini, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini meslek tahsilinin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetini hedef tutmuştur (alkışlar). Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler; Büyük Türk Milletinin evlâtlarını yüksek bir terbiye ve ihtisas ile yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Hususi ve umumi idarelerden Maarife tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekâletlerden, orta ve yüksek tahsile sarf olunan gayretle, hasılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususi idarelerin Avrupa'da tahsili için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir alâkadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır (Alkışlar). Bu mesainin Hükümetçe ve Büyük Millet Meclisinde lâyük olduğu ehemmiyetle mütalâası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz arkadaşlarım; her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel Büyük Türk Milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır (Sürekli alkışlar). Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabılır. (Alkışlar) Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk Alfabesidir. (Alkışlar) Basit bir tecrübe Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaş ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. (Alkışlar)

Büyük Millet Meclisinin kararı ile Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Milletler ailesine münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır. (Sürekli alkışlar)

Efendiler; Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife tevaccüh ediyor, bu vazife; milletimizin kâmilan okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususi ve umumi hayatımızda rastgeliğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatanlaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz, bu milletin asırlardan beri hallolunamayan bir ihtiyacı bir kaç sene

içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözle-
rimizi kamaştırıran bir muvaffakiyet güneşidir. (Alkış-
lar) Hiçbir muzafferiyetin hatları ile kıyas kabul et-
meyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatan-
daşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallim-

liğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir.
(Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Aziz arkadaşlarım; yüksek ve ebedi yadigârınız-
la büyük Türk Milleti yeni bir nur âlemine girecek-
tir. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

2. — İNTİHAPLAR

REİSİ MUVAKKAT REFET BEY — Efendim,
Dahilî Nizamnamemiz mucibince Riyaset intihabı
vardır, ondan sonra Reisvekilleri, Kâtipler ve İdare
Amirleri intihabı olacaktır.

1. — Riyaset İntihabı

REİS — Evvelâ Riyaset intihabını yapacağız. Lütfen
reylerinizi veriniz.

(Reyler toplandı.)

REİS — Efendim Riyaset intihabı için rey verme-
yen zevat varsa lütfen reylerini versinler.. Efendim is-
tihsali ârâ muamelesi hitam bulmuştur. Tasnif için
kur'aya müracaat edeceğiz.

Kâzım Hüsnü Bey (Konya), Tevfik Fikret Bey
(Konya), Şükrü Bey (Çanakkale) tasnifi ârâya me-
mur edilmişlerdir.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

REİS — Neticeî ârâyı arz ediyorum. 267 reyle
ve ittifakî ârâ ile Balıkesir Mebusu Kâzım Paşa haz-
retleri Riyasete intihap edilmişlerdir. (Şiddetli alkış-
lar)

«Kâzım Paşa Hazretleri Riyaset mevkiine geçmiş-
lerdir.»

REİS — Muhterem efendiler, benî tekrar Meclis
Reisliğine intihap buyurduğunuzdan dolayı teşekkür
ederim. Bu itimadınızı benim için pek kıymetli olan
teveccühünüzün devamına delil addediyorum. Tevdi
buyurduğunuz vazifeyi bundan evvelki senelerde ol-
duğu gibi bütün dikkat ve kudretimi sarf ederek hüs-
nü ifaya çalışacağım. (Alkışlar)

Müzaheret ve muavenetlerinizi rica ederim. Efen-
diler bu seneki tatil esnasında daireî intihabiyelerini-
zin en uzak yerlerine kadar giderek halkla temas et-
tiniz. Onları tenvir ve memleketin ihtiyaçlarını ya-
kından tetkik buyurdunuz. Seyahatiniz oldukça zah-
metli ve fakat millet için çok faydalı olmuştur. Bunun
semerelelerini Meclis mesaisi esnasında alacağımıza şüp-

he yoktur. Büyük Milletimize saadetler temenni eder
ve Büyük Millet Meclisi âzalarını hürmetle selamla-
rım. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

2. — Reisvekilleri, İdare Amirleri ve Kâtipler İnti- habı

REİS — Efendim, Reisvekilleri, İdare Âmirleri
ve Kâtipler intihap olunacaktır. Hademeler kutuları
getirecek reylerinizi istimal edersiniz.

MUSTAFA BEY (Tokat) — Reylerin hepsini bir-
den verelim.

REİS — Üç hademe kutuları gezdirecektir. Biri
Reisvekilleri, biri İdare Amirleri, biri de Kâtiplere
aittir.

(Reyler toplandı.)

REİS — Rey vermeyen var mı? İstihsali ârâ mu-
amelesi hitam bulmuştur. Reisvekillere ait reyle-
rin tasnifi için kur'a çekiyoruz.

Doktor Tevfik Rüştü Bey (İzmir), Halit Ferit
Bey (Ankara), Refik Bey (Konya); Reisvekillere
ait reyleri tasnif edeceklerdir.

Hamdullah Suphi Bey (İstanbul), Behiç Bey (İs-
tanbul), Vasıf Bey (Malatya) İdare Amirlerine ait
reyleri tasnif edeceklerdir.

Mustafa Fevzi Bey (Manisa), Şakir Bey (Edir-
ne), Münir Bey (İzmir) Kâtiplere ait reyleri tasnife
memur edilmişlerdir.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

REİS — Efendiler; reylerin neticesini arz ediy-
orum, Reisvekilleri için 266 zat reye iştirak etmiştir.
Muamele tamamdır. Refet Bey (Bursa), Hasan Bey
(Trabzon), Nurettin Ali Bey (İstanbul) 266 reyle müt-
tefikan Reisvekilliklerine intihap edilmişlerdir. (Allah
muvaffakiyet versin sesleri).

İdare Amirlikleri için 267 zat reye iştirak etmiş,
muamele tamamdır. Şükrü Bey (Çanakkale), Falih
Rıfık Bey (Bolu), Tevfik Kâmil Bey (İstanbul) müt-
tefikan İdare Amirliklerine intihap olunmuşlardır.